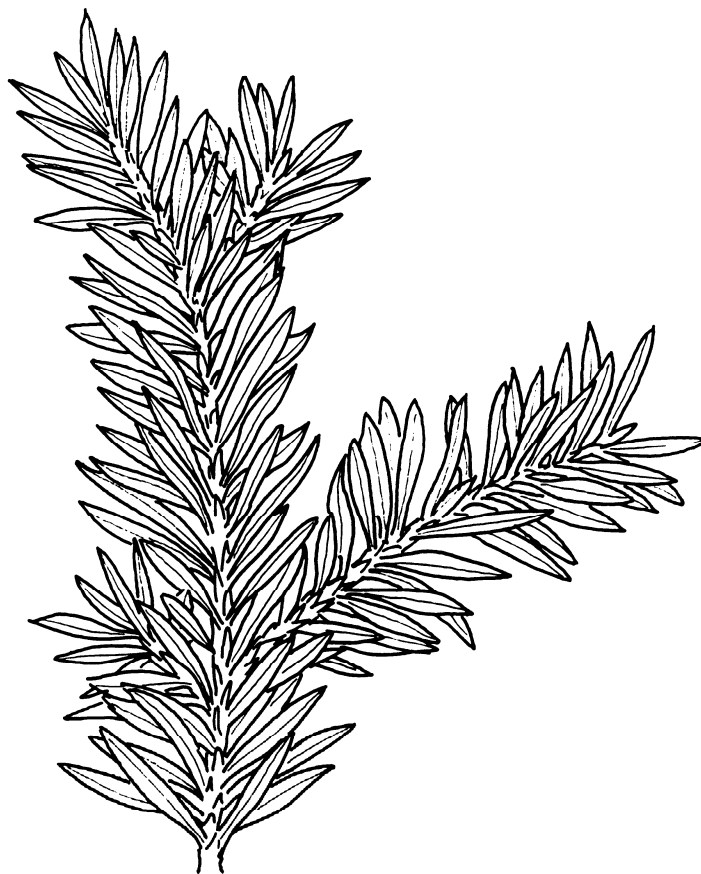
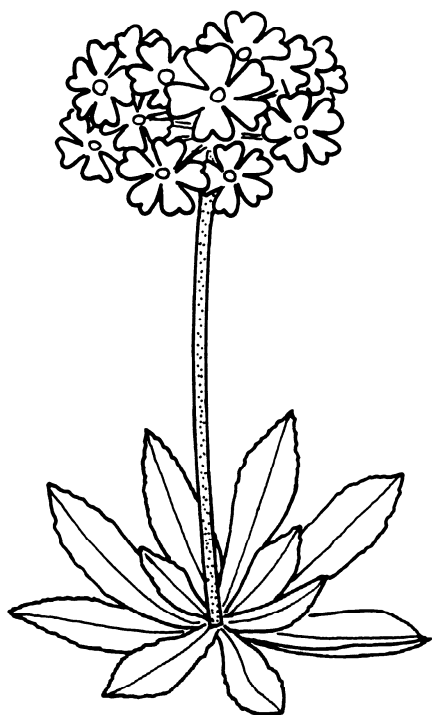
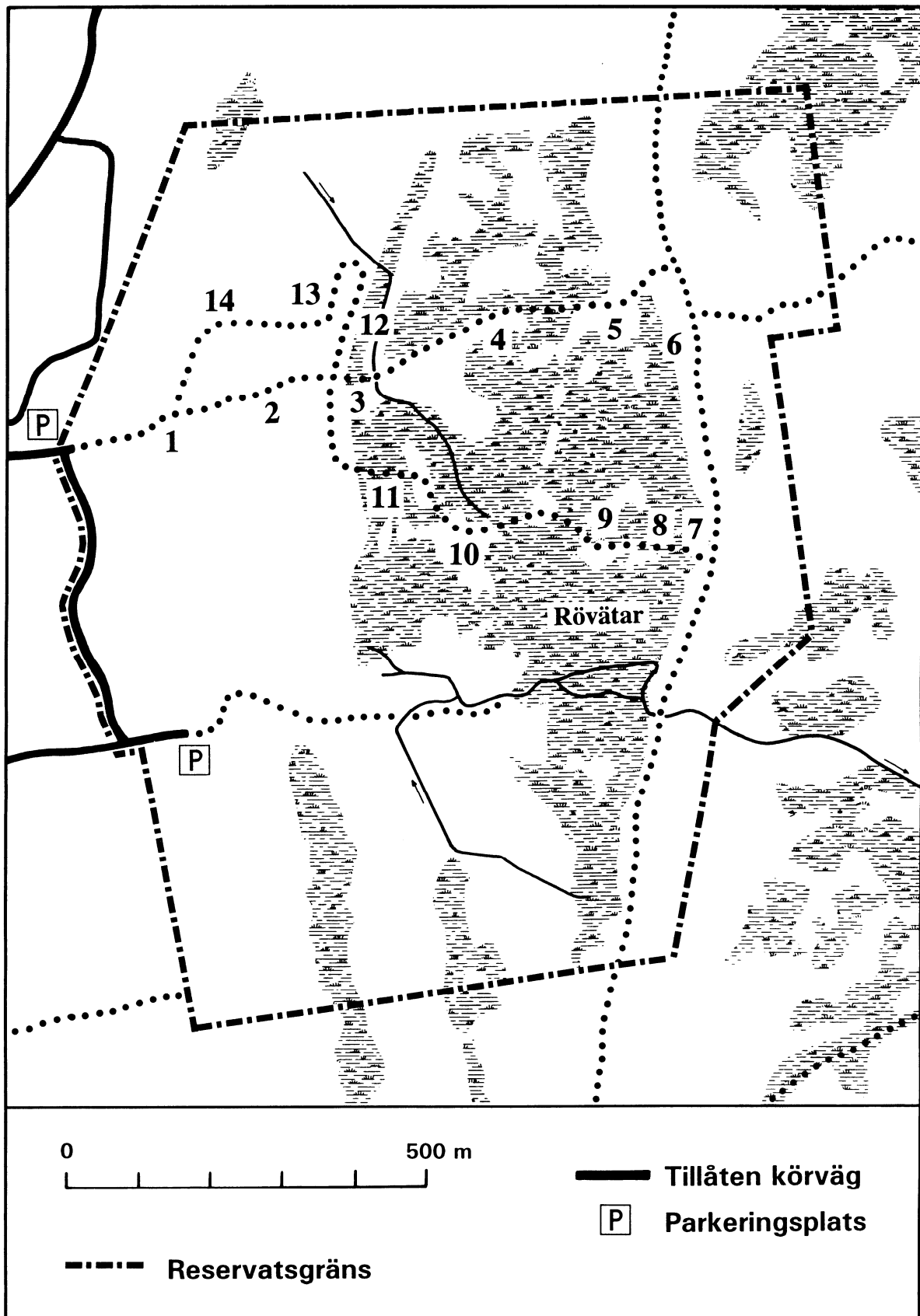

Naturresevatet Kallgatburg

Handledning till naturstigen

Länsstyrelsen i Gotlands län

Karta över naturreservatet Kallgatburg med naturstigens 14 stationer utmärkta.

Välkommen till naturreservatet Kallgatburg!

Det drygt 120 hektar stora reservatet inrymmer bl.a. ett av vårt lands största bestånd av idegran samt ett källkärrspräglat våtmarksområde med intressant flora, **Rövätar**.

Ett bra sätt att bekanta sig med Kallgatburgs naturreservat är att gå den ca 2,5 km långa naturstig som har anlagts genom området. Stigen är i terrängen utmärkt med låga trästolpar av vilka 14 är numrerade. Vid motsvarande siffra i den här lilla handledningen hittar du en kort beskrivning av vad du kan se vid dessa 14 ”stationer”. Delar av stigen är spångad.

Större delen av reservatet betas sommartid av nötkreatur.

1 Stigen följer till en början en gammal väg som finns utmärkt redan på lantmäterikartan från 1698 och där benämns Enewäts-gatan. Längs gärdesgården till höger står ett par små idegranar. Vanliga örter längs stigen fram till station 2 är tusensköna, smörblomma, blodnäva, gullviva, liten blåklocka och praktbrunört.

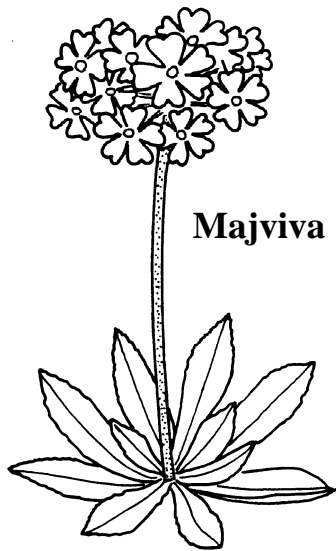
2 Vi har nu passerat en bred grusvall och kommit ned i en svacka med öppen mark. Området, som av traktens befolkning kallas Oles änge eller Ainvätar, har tidigare varit ängsmark och man ser tydligt att flertalet av de gamla askar som växer i omgivningen bär tydliga spår av lövtäkt (klappning eller hamling). Lövtäkten gick till så att man under sensommaren med en lång kniv skar eller högg av lövbärande kvistar och grenar från träden för att torka dem och senare använda dem som vinterfoder för djuren. Lövet ansågs vara ett utmärkt komplement till höet.

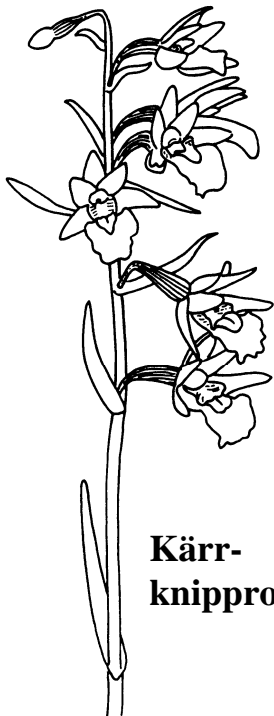
Blodnäva

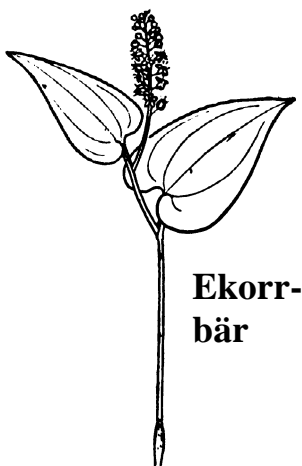
S:t Pers nycklar

Majviva

**Kärr-
knipprot**

Ekorrhör

På försommaren kan man se en del blommande orkidéer här ute på det öppna området. Vanligast är Sankt Pers nycklar.

Under vårens snösmältning eller efter kraftigt regn är sänkan ofta helt fylld med vatten.

3 Vi kommer nu strax ut på den norra delen av Rövätar. Här kan du stifta den första bekantskapen med typiska källkärrsväxter som axag, tätört (blå blommor), fjälltätört (vita blommor), majviva, kärrlilja och storsileshår (växer framför allt längs kanten av vattensamligen snett till höger) samt orkidéerna ängsnycklar, sumpnycklar, brudsporre, luktsporre och kärrknipprot.

4 I det här området domineras jordlagren av bleke, som är en starkt kalkhaltig jordart som utvecklas på fuktig mark. Den förekommer i hela det öppna området men framträder tydligast i den f.d. körvägen till vänster om stigen. Skogens tillväxt är på sådana här blekemarken mycket långsam, och en del av tallarna här ute är mer än 250 år gamla.

Bland örterna lägger man kanske främst märke till blodrot, klöverärt, rödklint, kärrlilja, ängsvädd (blommor först i augusti) samt brudsporre och kärrknipprot.

5 Redan den legendariske naturvårdaren Rutger Sernander ansåg på 1940-talet att det stora idegransbeståndet på Kallgatburg borde fridlysas. Idegranarna står här så tätt att mycket lite ljus tränger ner till marken. Det leder till att undervegetationen blir synnerligen sparsam. Bland de växter som ändå förmår överleva nere i dunklet märks främst blå- och vitsippa, liljekonvalj och ekorrhör.

Idegranen är tvåbyggare, d.v.s. han- och hon-

blommor sitter på skilda träd. Blomningen sker i april, och i september bär honträden röda frukter. Idegranens frön sprid av fåglar som äter frukterna; fruktköttet är det enda på idegranen som inte är giftigt. (Observera dock att fröna inne i frukterna är giftiga!)

Alldeles innan du kommer fram till station nr 6, viken en stig av till vänster. Om du följer denna en dryg kilometer, kommer du fram till Gotlands rikaste lokal för orkidén guckusko. Guckuskon blommar normalt i slutet av maj-början av juni.

6 Stigen följer nu en grusvall som bildats av Ancylussjön, en föregångare till dagens Östersjön. Vallen ligger ca 35 m över den nuvarande havsytan.

På vallen gick i äldre tider landsvägen mellan Visby och Bunge, och det är egentligen den vägen som givit namn åt det här området. Kallgate (= Karls gata, Karls väg) är en fornsvensk benämning på vad vi i dag skulle kalla en "allmän landsväg". ("Karl" betydde i fornsvenskan "fri enskild man, bonde".)

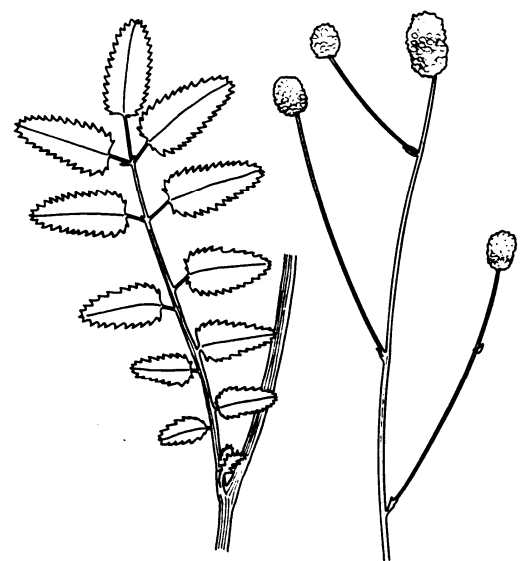
Längs stigen växer – förutom mängder med idegran – ask, hassel, rönn, oxel, klippoxel, hassel, brakved och skogstry.

7 I gamla ekar lever många arter vedinsekter som gnager sina gångar i veden. Den här gamla eken kan bli omkring 400 år gammal, och under hälften av sin levnad kan den tjäna som hemvist för olika sällsynta insektsarter.

8 På båda sidor om spången växer blodtopp, en växt som i vårt land bara förekommer på östra Gotland. Blodtoppens blommor är samlade i ett tätt, rundat ax. Den saknar kronblad, och det röda i blomman består av foder-

Idegran

Blodtopp

Ag

bladen. Blodtoppen blommar under högsom-
maren.

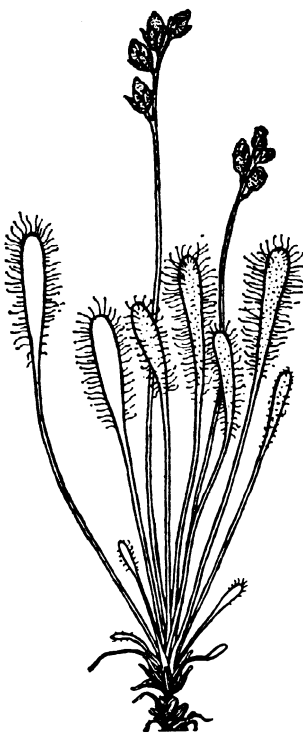
På den här delen av myren kan man även se en del ruggar av ag. Agen är ett halvgräs med breda, skarpt sågtandade blad. På Gotland har den förr haft stor betydelse som taktäckningsmaterial för uthus, och fortfarande förses en del lambgift och ladugårdar med agtak.

Växtligheten på den här delen av Rövätar domineras annars helt av gräset blåtåtel.

9 Stigen passerar här en gammal tallstock (till höger om stigen) som mycket långsamt håller på att brytas ned av svampar och insekter. De frigjorda näringsämnen tas sedan upp av de växter som växer runt omkring.

10 Svårigheten att transportera ut virket, har gjort att skog ute på myrholmar vanligen inte har avverkats utan fått stå orörd. Den har därför kunnat bli mycket gammal.

Den här tallen var en liten planta år 1707, då Karl XII var kung i Sverige, och är alltså nu 300 år gammal.

Storsileshår

11 Till vänster om spången växer storsileshåret, som är en av vårt lands få "köttätande" växter. Små insekter som landar på bladen fastnar på de röda, klibbiga körtelhår som sitter längs de gröngula bladens kanter. När en insekt fastnat, rullar bladet ihop sig, varefter äggvitespjälkande enzym löser upp insektens mjukdelar. Storsileshåret blommar med vita blommor i juli.

Andra typiska källkärrsväxter som växer här intill spången är axag, gräsull, majviva, kärrlilja och sumpnycklar.

OBS! Mellan station 11 och 12 korsar stigen sig

själv. Håll då rakt fram mot den döda granen.

12 Här längs stigens östra sida kan man, förutom de källkärrsväxter vi stiftat bekantskap med tidigare under vandrigen, se ett par nya arter.

Den ena är trubbtåg, ett halvgräs som i Sverige bara förekommer i kalkkärr på Gotland och några få platser i Skåne.

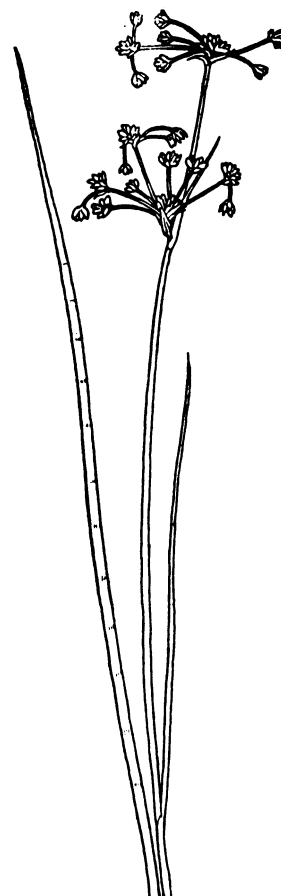
Den andra växten som man kan finna här är brun ögontröst, som bara förekommer på Gotland och här lever som parasit på axag. Den bruna ögontrösten är tämligen oansenlig och kan vara ganska svår att hitta men växer framför allt uppe i tuvorna av axag. Den blommar inte förrän i augusti.

13 Här finns en vattensamling, en brya, som håller vatten året runt och under sommaren tjänar som vattenhål för de betande djuren. Längs kanten av vattensamlingen växer bl.a. dy- och dikesveronika samt sumpförgätmigej, och nere i vattnet kan man se slingor av grodmöja.

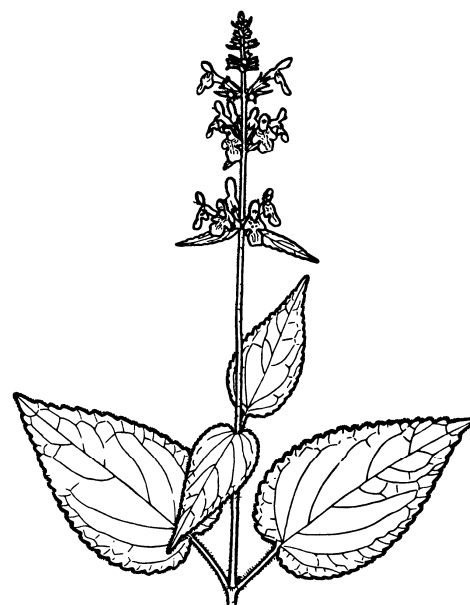
14 Stigen följer här en bäckfåra som under snösmältningen är fylld av vatten men under sommaren oftast är helt torrlagd. Vattnet kommer från en källa (en spricka i berggrunden) som är belägen nära den västra reservatsgränsen.

Markvegetationen är ganska sparsam men typisk för skuggiga områden och domineras av blåsippa, ramlök, skogssallat och myskmadra. Just när man träder in i skogsdunklet, kan man till höger om stigen, under en hassel, se ett litet bestånd av stinksyska, en kransblommig växt som verkligen gör skäl för sitt namn.

Lite längre fram, uppe på vallen av gammalt strandgrus, är marken däremot väldränerad, och

Trubbtåg

Stinksyska

Praktbrunört

här finner man typiska torrmarksväxter som backtimjan, solvända, rölleka, liten blåklocka, blodnäva, gråfibbla, kustruta, getväppling, gulmåra, praktbrunört och oxbär.

Nu återstår bara att gå tillbaka till utgångspunkten, lägga tillbaka den här handledningen i lådan och att skriva i gästboken.

Välkommen åter!

Mer information om Gotlands natur och de naturskyddade områdena i Gotlands län hittar du på Länsstyrelsens hemsida: www.lansstyrelsen.se/gotland.